

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Давидова Ірина Віталівна, Зубар Володимир Михайлович СМАРТ-КОНТРАКТИ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	60
Сафончик Оксана Іванівна ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА НЕРУХОМО МАЙНО ТА ОБ'ЄКТИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	63
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО БІОМЕТРИЧНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ.	68
Chanysheva Alina Rashydivna SECURITY INTERESTS UNDER ENGLISH LAW, CIVIL CODE OF UKRAINE AND DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE	72
Адамова Олена Семенівна ПРИВАТНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	75
Бабич Ірина Григорівна МАКСИМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	78
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ТА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРІВ	82
Глиняна Катерина Михайлівна РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ТА ЗАХИСТІ ТВОРЧИХ ПРАВ ДІТЕЙ ...	84
Завальнюк Сергій Володимирович ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ.	87
Калітенко Оксана Михайлівна ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ	90
Кривенко Юлія Василівна ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ	93
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА	96
Мельник Олександр Володимирович ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ: ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	100
Омельчук Олександр Сергійович ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КОПІЙ ОСОБИ ТА АВАТАРІВ	103
Орзіх Юрій Геннадійович НОТАРІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА СПАДКОВИХ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	105
Оскілко Олексій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ	109
Павлова Вікторія Георгіївна ПРИНЦИП ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТОРІН СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	112
Фасій Богдан Володимирович ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ	114

сумісної власності подружжя. *Advokat post.* 24.10.2021. URL: <https://advokatpost.com/ob-iek-t-nezavershenoho-budivnytstva-iakyj-zvedeno-za-chas-shliubu-i-ekspluatuietsia-za-svoim-pryznachenniam-mozhe-buty-vyznanyj-ob-iek-tom-prava-s-pilnoi-sumisnoi-vlasnosti-podruzzhzia/>

Ключові слова: сімейне право, сімейне законодавство, сімейні правовідносини, речові права, право власності, власність, спільна власність, нерухоме майно, подружжя, воєнний стан.

Key words: family law, family legislation, family legal relations, property rights, property rights, property, joint ownership, real estate, spouses, martial law.

Токарева Віра Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри приватного права, доктор юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО БІОМЕТРИЧНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ

Використання систем дистанційної біометричної ідентифікації залишається предметом дискусій. Напередодні прийняття Акту ЄС про штучний інтелект Європейська Рада із захисту персональних даних та Європейський наглядовий орган із захисту персональних даних дали Висновок, в якому рекомендували запровадження загальної заборони на будь-яке використання ШІ для дистанційного розпізнавання осіб у загальнодоступних місцях. Відповідно до Висновку зазначено, що дистанційна біометрична ідентифікація осіб у громадських місцях несе високі ризики втручання у приватне життя та може зачіпати людську гідність [1]. У Висновку обґрунтовано, що використання автоматизованих систем може порушувати дотримання пропорційності, через можливу обробку даних невідповідної кількості суб'єктів даних для ідентифікації лише декількох осіб (наприклад, пасажирів в аеропортах та вокзалах). Безконтактний характер систем дистанційного відеоспостереження з біометричним розпізнаванням обличчя вимагає дотримання прозорості та правових підстав для обробки даних, належного інформування осіб про відеоспостереження. Адже застосування подібних систем істотно впливає на дотримання засад (розумного) очікування анонімності в громадських місцях та може негативно впливати на здійснення таких прав та свобод людини як свобода вираження поглядів, зібрань та пересування. Застосування технології не відповідає вимогам необхідності та пропорційності, що впливає з розуміння допустимого втручання у фундаментальні права, як це тлумачить Суд ЄС та ЄСПЛ.

Аналогічна позиція була висловлена Європейським парламентом у Резолюції про штучний інтелект у кримінальному провадженні та його використанні поліцією та судовими органами у кримінальних справах від 6 жовтня 2021 р. Європейський парламент рекомендував запровадити постійну заборону на ви-

користання автоматизованого розпізнавання в публічно доступних місцях рис людини, таких як хода, відбитки пальців, ДНК, голос та інші біометричні та поведінкові дані. Було рекомендовано запровадити мораторій на впровадження систем розпізнавання обличчя з функціями ідентифікації у правоохоронних цілях, якщо лише вони не використовуються для ідентифікації постраждалих від злочинів. Умовою запровадження технології також є дотримання прав людини, отримання неупереджених та недискримінаційних результатів, недопущення зловживання та суворого демократичного контролю й нагляду.

Врешті окремі рекомендації були взяті до уваги та прийнятий Акт ЄС про штучний інтелект від 13 березня 2024 року, який повністю заборонив та відніс до технологій із високим ризиком: системи, які впливають на думку виборців під час проведення політичних перегонів (використання систем ШІ, які застосовують методи впливу на підсвідомість, виходять за межі свідомості людини або з маніпулятивним наміром, або оманними методами з метою істотного спотворення поведінки людини); рекомендаційні алгоритми, які використовуються соціальними мережами із кількістю більше 45 млн. користувачів; технології розпізнавання обличчя у громадських місцях у режимі реального часу, системи розпізнавання емоцій у використанні правоохоронними органами (в тому числі прикордонний контроль), в тому числі роботодавцями та навчальними закладами до категорії технологій із високим рівнем ризику для прав і свобод людини та встановлення загальної заборони на використання таких технологій, за винятком чітко визначених випадків; системи соціального рейтингу (оцінки). Забороняється застосування прогностичних систем правоохоронними органами, які використовують штучний інтелект для аналізу великих даних та виявлення на їх підставі потенційних правопорушників або жертв.

Слід зазначити, що спірні положення Проекту Акту ЄС про ШІ щодо біометричної ідентифікації в публічних місцях були предметом обговорень коаліції правозахисних організацій Європи та США, та здавалися узгодженим в результаті кропіткої роботи, однак в останню мить були внесені зміни, які нівелювали низку домовленостей. Акт ЄС про ШІ передбачає ретроспективне розпізнавання, тобто використання технології розпізнавання обличчя не в режимі реального часу, а розпізнавання обличчя на раніше записаних відеоматеріалах без рішення суду [2]. За твердженням правозахисників, подібне положення не відповідає попереднім заявам Єврокомісії та Європарламенту про те, що розпізнавання обличчя має проводитися за умови суворих гарантій та має бути дозволена лише в окремих виключних обставинах та лише за рішенням суду.

На нашу думку, будь-які спроби запровадити в законодавстві повну заборону на впровадження біометричних технологій, у тому числі застосування системи віддаленої біометричної ідентифікації, з огляду на ризик порушення фундаментальних прав, невдоволення суспільства, наразі не зупинить розвиток технологій та науковий прогрес. Потребує розробка адекватного та ефективного правового регулювання використання технологій, беручи до уваги комплекс підходів,

що включає технічні, організаційні, методичні та правові заходи, засади захисту прав та законних інтересів фізичних осіб, несанкціонованого втручання у приватне життя та інших загроз, зловживань, пов'язаних із незаконним втручанням у приватне життя, що вимагає досягнення балансу між інтересами держави в забезпеченні суспільного порядку та інтересами приватних осіб у запобіганні втручанні в приватне життя. Крім того, Акт ЄС про ШІ поширюється на українські компанії, які розробляють ШІ рішення та працюють на ринку ЄС [3]. З огляду на вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій та мережі, розвиток систем ШІ, який має відбуватися на принципах відповідальності, підзвітності, антропоцентричності та заслуговуючих довіри систем ШІ. Застосування систем віддаленої біометричної ідентифікації має бути обмеженим та включати такі складові як: заборона на використання систем розпізнавання приватними компаніями у громадських місцях; заборона на невибіркове розпізнавання осіб та обмеження лише особами, які перебувають у розшуку, встановлення підстав і процедури внесення осіб до переліку розшукуваних; визначення місць розміщення систем розпізнавання обличчя, інформування про використання відеоспостереження у публічних місцях; механізми здійснення та захисту прав особами; заборона встановлення прихованого відеоспостереження; встановлення граничних строків зберігання даних. Чітке визначення відповідальності державних органів, уповноважених на використання систем розпізнавання.

Слід зазначити, що в Україні наразі бракує належного правового регулювання використання технологій віддаленої біометричної ідентифікації. У Верховній Раді зареєстровано Проект Закону «Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки» № 11031, який передбачає, що ідентифікація фізичної особи має здійснюватися на підставі набору даних: імені; дати народження або смерті; місця народження; статі; даних про зареєстроване місце проживання (перебування) особи; відомостей про громадянство; відцифрованого образу обличчя особи; реєстраційного номера облікової картки платника податків, номера транспортного засобу тощо [4]. Для ефективного впровадження технологій, система відеомоніторингу стану публічної безпеки має отримати доступ до Єдиного державного демографічного реєстру, Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, національної системи біометричної верифікації тощо. Напередодні Міністерство внутрішніх справ анонсувало запуск більше 50 тисяч камер відеоспостереження, в тому числі з функціями розпізнавання обличчя [5].

Слід зазначити, що даний Проект Закону потребує ґрунтовного доопрацювання. Значні ризики, пов'язані з впровадженням систем дистанційної біометричної ідентифікації, з потенційними порушеннями значного переліку прав людини у зв'язку зі здійсненням розпізнавання фізичних осіб. При запровадженні систем віддаленої біометричної ідентифікації законодавцем має оцінюватися вплив впровадження технології на: право на недоторканність приватного життя, право на повагу приватного та сімейного життя, свободу вираження поглядів,

свободу зібрань та об'єднань, право на справедливий суд, недопущення дискримінації та ін. Проект Закону не містить розуміння етапів використання біометричної ідентифікації, включаючи етапи створення баз даних, що порушує принцип прозорості обробки персональних даних. В даному випадку доцільно звернутися до судової практики Великобританії, де розроблена покрокова процедура створення баз даних та проведення дистанційної ідентифікації. Проект Закону не говорить про те, чи система зможе проводити невибіркове або нецільове розпізнавання обличчя шляхом розширення баз даних за рахунок зображень облич із мережі «Інтернет» або інших приватних баз даних, що є забороненим відповідно до Акту ЄС про ШІ. Не вбачаються чіткими зі змісту Проекту Закону – чи технології розпізнавання зможуть функціонувати в режимі реального часу (аналогічно практиці КНР), чи передбачається ретроспективне розпізнавання обличчя за матеріалами відеозаписів. Слід звернути увагу, як це було зазначено вище, дане положення є вкрай важливим, в Акті ЄС про ШІ звертається увага на заборону використання систем дистанційної біометричної ідентифікації в режимі реального часу в публічних місцях для правоохоронних цілей за виключення окремих ситуацій. Акт ЄС про ШІ допускає розпізнавання в режимі реального часу із врахуванням конкретної ситуації та оцінки наслідків використання системи для прав та свобод усіх зацікавлених осіб. Проект Закону не містить підстав або випадків обробки чутливих даних, до яких відносяться біометричні дані. Поряд із цим, Конвенція 108 та Регламент ЄС 2016/679 зазначає, що обробка біометричних даних може бути дозволена, якщо вона ґрунтується на відповідній правовій підставі та якщо відповідні гарантії закріплені в законодавстві. Крім того, Проект Закону не передбачає створення та функціонування незалежного наглядового органу, уповноваженого здійснювати контроль за функціонуванням систем відеоспостереження. Потребує також врегулювання застосування механізмів захисту зібраних персональних даних. Підхід для правового регулювання використання технологій штучного інтелекту та віддаленої біометричної ідентифікації в Україні має враховувати вплив запровадження технології на фізичних осіб, високі ризики втручання у приватне життя та враховувати досвід ЄС в даному питанні. Одним із таких кроків, вважаємо має стати, запровадження в законодавстві повної заборони на проведення невибіркового або нецільового розпізнавання обличчя шляхом розширення баз даних за рахунок зображень облич із мережі «Інтернет», приватних баз та створення об'єднаних баз даних, використання технології для впливу на підсвідомість для підбурювання до певної поведінки, прийняття рішень та застосування систем соціального рейтингу (оцінки).

Список використаних джерел:

1. On the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on European data governance EDPB-EDPS Joint Opinion 03/2021 Data Governance Act. URL: https://edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/opinions/joint-opinion-edps-edps-proposal-regulation-european_en

2. Artificial Intelligence Act. European Parliament legislative resolution of 13 March 2024 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union Legislative Acts 2021/0106(COD). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.pdf

3. Заборона неприйнятних практик використання штучного інтелекту в ЄС. 13.02.2025. URL: <https://www.deloitte.com/ua/uk/services/tax/perspectives/tax-and-legal-alert-2025-02-13.html>

4. Про єдину систему відеомоніторингу стану публічної безпеки : Проект Закону України від 20.02.2024 № 11031. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43733>

5. В Україні запускають Єдину системи відеомоніторингу стану публічної безпеки, у тому числі – розпізнавання обличчя. 16 січня 2024. URL: https://sud.ua/uka/news/publication/290740-v-ukraine-zapuskayut-edinuyu-sistemu-videomonitoringa-sostoyaniya-publichnoy-bezopasnosti-v-tom-chisle-raspoznavanie-litsa?fbclid=IwAR0_pXDJx430Md9pL0JKNbwnAXffs1hAHaWROx9a4HFhjNBob_uxpbe532Y

Ключові слова: віддалена біометрична ідентифікація, права людини, штучний інтелект, персональні дані, фізична особа.

Key words: biometric identification, human rights, artificial intelligence, personal data, natural person.

Chanysheva Alina Rashydivna

National University «Odesa Law Academy»,

Professor of the Department of Civil Law, Doctor of Law, Professor

SECURITY INTERESTS UNDER ENGLISH LAW, CIVIL CODE OF UKRAINE AND DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE

The law of England and Wales has served as source of inspiration for various legal systems. It has, arguably, affect Ukrainian private law law-making in the past. However, in terms of legal regulation of security interests, it seems that the 2026 draft Civil Code N14394 [1] does not move Ukrainian law towards the English model in any strong institutional sense. Instead, it makes Ukrainian law more internally systematic and more classically civilian. The current Civil Code [2] groups together a mixed list of devices securing performance of obligations, including trust ownership. The draft separates the general law of security interests from a narrower category of proprietary security rights and, within that category, recognises only pledge and retention. English law, by contrast, remains uncodified and device-based, with security interests structured around the mortgage, fixed charge, floating charge, pledge, and lien rather than around a single civil-code taxonomy.